

China's Approach to the US-Israeli War against Iran: Based on the Role Theory

Bahareh Sazmand^{id}

Associate Professor, Department of Regional Studies, Faculty of Law and Political Science,
University of Tehran, Tehran, Iran.
Email: bsazmand@ut.ac.ir

Article Info.

ABSTRACT

Article Type:
Research Paper

Article History:

Received:
25 July 2025

Revised:
5 August 2025

Approved:
16 August 2025

Published Online:
2 September 2026

Keywords:

Role Theory,
Global South,
Energy,
China,
US,
Israel,
Iran.

The US-Israeli war against Iran has placed China in a complex strategic dilemma. On the one hand, Iran is an important energy partner of China and a member of the Shanghai Cooperation Organization (SCO) and BRICS. On the other hand, China has extensive economic ties with Arab countries and Israel while seeking to avoid confrontation with the United States. Against this backdrop, this article examines China's approach to the US-Israeli war against Iran. It assesses the implications for the evolving global order and China's position in the Global South. It asks how China has balanced these conflicting interests and what implications this approach might have for its position in the international order. The article argues that China has adopted a hedging strategy that advocates de-escalation, opposes the spread of conflict, and avoids confrontation with the United States. This approach has enabled Beijing to protect its energy security and economic interests while strengthening its position in the emerging world order and the Global South. Drawing on Role Theory and using a qualitative process-tracing approach, this study examines the causal mechanisms associated with China's national role concept, role expectations, role status, and role performance during the conflict. The findings suggest that China's policy is not simply a short-term response but part of a broader strategy to increase normative influence, protect economic interests, and strengthen non-Western coalitions, thereby reinforcing its aspiration to play a leadership role in the Global South.

Cite this article: Sazmand, B. (2026), "China's Approach to the US-Israeli War against Iran: Based on the Role Theory", *Central Eurasia Studies*, Vol. 19, No. 1, pp. 247-272.

<http://doi.org/10.22059/jcep.2026.419366.450440>

© The Author(s).

Publisher: University of Tehran

Introduction: The US-Israeli war against Iran placed the People's Republic of China in a highly complex strategic environment that required balancing multiple and competing foreign policy objectives. On the one hand, Iran is an important strategic partner for China in energy security, regional connectivity, and cooperation in multilateral institutions such as the Shanghai Cooperation Organization (SCO) and BRICS. On the other hand, China has extensive economic ties with the Persian Gulf states and significant trade relations with Israel, while also seeking to avoid direct strategic confrontation with the United States. This situation has created a fundamental dilemma for Beijing: how to maintain its strategic partnerships, protect its expanding global interests, and maintain its image as a responsible great power without engaging directly in military conflict.

This situation makes China's response an important case for examining how emerging great powers define and execute their international roles amid systemic instability. This article explains China's foreign policy behavior during the US-Israeli war against Iran through the analytical framework of Role Theory. This study argues that, rather than interpreting China's behavior solely through realist power calculations or constructivist approaches to identity, role theory offers a more comprehensive framework for explaining how national role concepts, external role expectations, role status, and role performance shape foreign policy behavior. Therefore, this study examines the relationship between China's perceived international identity, the expectations of various international actors, and the foreign policy actions taken during this conflict. Specifically, it examines how Beijing reconciled its strategic partnership with Iran, its economic interdependence with Middle Eastern actors, and its long-term goal of avoiding confrontation with the United States, while simultaneously seeking to enhance its leadership credibility in the Global South.

Research question: How did China balance its competing strategic interests during the US-Israeli war against Iran, and what implications does this approach have for China's international role and the evolving global order?

Research hypothesis: This paper assumes that China has adopted a strategic hedging strategy during the US-Israeli war against Iran.

Methodology: The study uses qualitative research and a process-tracing approach to investigate the causal mechanisms related to China's national role concept, role expectations, role status, and role performance.

Results and discussion: The findings suggest that China's behavior during the conflict cannot be fully explained by traditional realist assumptions about the balance of power or economic interdependence. Instead, its behavior reflects a coherent and consistent pattern of Strategic risk hedging within the context of an evolving concept of national role.

Beijing has consistently opposed military escalation, emphasized sovereignty and territorial integrity, called for a ceasefire, supported diplomatic negotiations, and criticized actions that could destabilize the region. At the same time, China avoided direct military intervention or explicit security commitments that could lead to confrontation with the United States.

This combination of diplomatic support, strategic restraint, and economic continuity represents a conscious effort to maintain strategic flexibility while enhancing China's international legitimacy. Thus, China sought to maintain its strategic partnership with Iran without transforming it into a direct military commitment. The analysis also suggests that China's behavior should not be interpreted simply as a short-term response to a regional crisis, but rather as part of a broader strategy aimed at expanding China's normative influence, safeguarding energy security, protecting economic networks associated with the Belt and Road Initiative, and strengthening political partnerships across the Global South.

From the Role Theory perspective, China's behavior reflects the interaction between its national role and external role expectations. Beijing's self-concept as a responsible great power encouraged it to emphasize sovereignty, territorial integrity, diplomacy, and regional stability. At the same time, expectations from Iran, Arab countries, developing countries, and other international actors created competitive pressures that required China to carefully regulate its behavior.

China's approach can therefore be seen as a form of role negotiation. Beijing sought to show it could help manage regional conflict and defend the principles of international order without shouldering the military burden or adopting the confrontational patterns traditionally associated

with hegemonic leadership.

Through this approach, China is gradually seeking to redefine its international role from a primarily economic power to a responsible global actor capable of helping manage regional conflicts while maintaining its strategic independence.

Conclusion: The US-Israeli war against Iran is not only a regional military confrontation but also a key arena for the realignment of international legitimacy, power, and leadership in the evolving global order. China's strategic hedging enabled Beijing to protect its national interests, maintain regional partnerships, enhance its diplomatic credibility among developing countries, and strengthen its role as an increasingly influential leader in the Global South.

The findings suggest that China sought to balance several competing goals: maintaining its strategic partnership with Iran, protecting economic and energy interests, sustaining relations with other regional players, avoiding confrontation with the United States, and enhancing its international legitimacy. More broadly, this study suggests that Role Theory offers a valuable analytical framework for understanding how emerging powers navigate systemic transition, competing role expectations, and intensifying geopolitical competition. China's behavior during this conflict illustrates how an emerging great power can use strategic flexibility and role negotiation to pursue national interests while attempting to alter perceptions of its international role.

Ultimately, China's approach to strategic hedging seeks to combine strategic pragmatism with an evolving concept of responsible global leadership. Its behavior during the conflict therefore offers important insights into the shifting patterns of power, diplomacy, and leadership in the emerging global order.

Keywords: Role Theory, Global South, Energy, China, US, Israel, Iran.

رویکرد چین در جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران براساس نظریه نقش

بهاره سازمند

دانشیار، گروه مطالعات منطقه‌ای، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.
 bsazmand@ut.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران چین را در برابر معمای راهبردی قرار داد. از یک سو، ایران شریک مهم چین در حوزه انرژی و عضو سازمان همکاری شانگهای و بریکس است. از سوی دیگر، چین با کشورهای عربی و حتی اسرائیل روابط اقتصادی گسترده‌ای دارد. چین نمی‌خواهد درگیر تقابل مستقیم با آمریکا شود. هدف اصلی این نوشتار تحلیل رویکرد چین در جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران و ارزیابی پیامدهای آن برای نظم در حال گذار جهانی و جایگاه چین در جنوب جهانی است. پرسش اصلی این است که چین چگونه میان این منافع متعارض موازنه برقرار کرده است و این رویکرد بر جایگاه آن در نظم بین‌المللی چه تأثیری خواهد داشت؟ فرضیه نوشتار این است که چین در جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران، رویکرد «مصون‌سازی راهبردی» را در پیش گرفت؛ به گونه‌ای که ضمن حمایت سیاسی از کاهش تنش و مخالفت با گسترش جنگ، از ورود مستقیم به رویارویی با آمریکا پرهیز کرد تا هم امنیت انرژی و منافع اقتصادی خود را حفظ کند و هم جایگاهش را در نظم در حال گذار جهانی با محوریت جنوب جهانی تقویت کند. برای بررسی موضوع از نظریه نقش و روش پژوهش کیفی با رویکرد ردیابی فرایند استفاده می‌کنیم تا سازوکار علی میان برداشت ملی از نقش چین، انتظارات نقش، مکان‌یابی نقش و ایفای نقش را در جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران شناسایی و تحلیل کنیم. یافته‌های این نوشتار نشان می‌دهد سیاست چین در این جنگ، فقط واکنشی دوره‌ای نیست، بلکه بخشی از راهبرد کلان آن برای افزایش نفوذ هنجاری، حفظ منافع اقتصادی و تقویت ائتلاف‌های غیرغربی در برابر هژمونی لیبرال غربی محسوب می‌شود.

نوع مقاله: علمی پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۵/۰۵/۰۳

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۵/۰۵/۱۸

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۶/۰۴

تاریخ انتشار برخط:

۱۴۰۵/۰۶/۱۱

واژگان اصلی:

نظریه نقش،

جنوب جهانی،

انرژی،

چین،

آمریکا،

اسرائیل،

ایران.

استناد: سازمند، بهاره (۱۴۰۵)، « رویکرد چین در جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران براساس نظریه نقش (۲۰۲۲)-

۲۴۷-۲۷۲»، مطالعات اوراسیای مرکزی، دوره ۱۹، شماره ۱، صص. ۲۴۷-۲۷۲

<http://doi.org/10.22059/jcep.2026.419366.450440>

© The Author(s).

ناشر: دانشگاه تهران

مقدمه

نظام بین‌الملل در دهه‌های اخیر در معرض تحولات و روندهای تغییر تدریجی قرار گرفته است که حاکی از افول نسبی هژمونی غرب و افزایش نقش قدرت‌های نوپدید، به‌ویژه در قالب «جنوب جهانی» است. در این چارچوب، بسیاری از کشورهای درحال توسعه و قدرت‌های نوپدید، با انتقاد از الگوی غرب‌محور حکمرانی جهانی، خواستار نظم چندصداتر، کثرت‌گراتر و متوازن‌تر شده‌اند؛ نظامی که در آن، تنوع مسیرهای توسعه، استقلال راهبردی و بازتعریف هنجارهای بین‌المللی بیش از گذشته به رسمیت شناخته شود. در این میان، چین به‌عنوان مهم‌ترین قدرت غیرغربی درحال پیدایش، می‌کوشد با تکیه بر ظرفیت‌های اقتصادی، دیپلماتیک و نهادی خود، جایگاهی فراتر از بازیگری فقط اقتصادی به دست آورد و خود را به‌عنوان یکی از معماران نظم درحال گذار جهانی معرفی کند. از این دیدگاه، بحران‌های ژئوپلیتیکی بزرگ، به‌ویژه در مناطق راهبردی و مهمی مانند غرب آسیا، به عرصه‌ای تعیین‌کننده برای ارزیابی توانمندی‌ها و ظرفیت‌های این نقش‌آفرینی چین تبدیل شده‌اند.

جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران و تبدیل‌شدن آن به جنگی منطقه‌ای نشان داد که این جنگ فقط بعد منطقه‌ای ندارد، بلکه جنگی است که پیامدهای بین‌المللی گسترده‌ای یافته است و چین در این جنگ، با معمای راهبردی روبه‌رو شده است، زیرا از یک‌سو، حفظ ثبات انرژی و امنیت مسیرهای تجاری، مستلزم تداوم تعامل این کشور با کنشگران متحد آمریکا در منطقه است و از سوی دیگر، همکاری جامع راهبردی با ایران و حمایت از کنشگری ضدهژمونی آن در چارچوب «جنوب جهانی»، چین را مجبور می‌کند که دیگر رویکرد بی‌طرفی منفعل را دنبال نکند. بنابراین در این نوشتار تلاش می‌کنیم به این پرسش پاسخ دهیم که چین چگونه میان این منافع متعارض موازنه برقرار کرده است و این رویکرد بر جایگاه آن در نظم بین‌المللی چه تأثیری خواهد داشت؟

برای پاسخ به این پرسش، نوشتار را به سه بخش تقسیم می‌کنیم: در بخش نخست به پیشینه پژوهش و نوآوری نوشتار می‌پردازیم. در بخش دوم، نظم درحال گذار و چارچوب مفهومی جنوب جهانی در این نظم را با نظریه نقش واکاوی می‌کنیم. در بخش سوم به واکنش چین به جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران در پیش جنگ و زمان جنگ می‌پردازیم و رویکرد چین به جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران را براساس نظریه نقش در چارچوب جنوب جهانی واکاوی می‌کنیم.

پیشینه پژوهش

برای بررسی محورهای نوشتار منابع موجود را می‌توان از نظر موضوعی به سه دسته طبقه‌بندی کرد: نخست منابعی که به رابطه میان چین و جنوب جهانی پرداخته‌اند مانند کتاب مورفی (۲۰۲۲) با عنوان «پیدایش چین در جنوب جهانی»، مقاله لیو (۲۰۲۲) با عنوان «تعامل چین با جنوب جهانی: از باندونگ تا ابتکار پهنه و راه» و مقاله ژو و همکاران (۲۰۲۴) با عنوان «راه‌حل‌های مبتنی بر طبیعت چین در جنوب جهانی: شواهدی از آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین».

دسته دوم منابعی که به جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران و پیامدهای منطقه‌ای و جهانی آن پرداخته‌اند مانند مقاله فوکویان لی (۲۰۲۶) با عنوان «جنگ آمریکا، اسرائیل و ایران و غروب هژمونی»، فصل «جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران: محاسبات راهبردی و الزام‌های دیپلماتیک چین» اثر فریتاس (۲۰۲۶) در کتاب هرمز و شکاف‌های نامرئی: بهای یک جنگ و مقاله مکنگو و همکاران (۲۰۲۶) با عنوان «پیامدهای حمله ایالات متحد و اسرائیل علیه ایران بر امنیت جهانی».

دسته سوم منابعی که به مطالعه سیاست خارجی چین از دیدگاه نظریه نقش پرداخته‌اند مانند مقاله هانریش (۲۰۱۵) با عنوان «نظریه نقش و مطالعه سیاست خارجی چین»، مقاله جی‌ووین (۲۰۱۳) با عنوان «میان منافع ملی حیاتی و جهان هماهنگ: آشتی دادن مفاهیم نقش خودانگاره در سیاست خارجی چین» و پایان‌نامه هوک (۲۰۱۹) با عنوان «بازبینی واقع‌گرایی نوکلاسیک و نظریه نقش؛ مطالعه تطبیقی سیاست خارجی ایالات متحد و چین».

بررسی منابع موجود نشان می‌دهد که با وجود مطالعات جداگانه در مورد روابط چین و جنوب جهانی، جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران و نظریه نقش، هنوز پژوهشی که این سه حوزه را در چارچوب تحلیلی واحد تلفیق کند و پیامدهای جنگ اخیر آمریکا و اسرائیل علیه ایران را برای جایگاه و نقش چین در جنوب جهانی بررسی کند منتشر نشده است. در این نوشتار تلاش می‌کنیم ارتباط میان این سه مقوله را ارزیابی کنیم.

چین، نظریه نقش و جنوب جهانی در نظام در حال گذار بین‌المللی

نظریه نقش یکی از رویکردهای مهم در تحلیل سیاست خارجی است که از دهه ۱۹۷۰، به‌ویژه با آثار کالوی هولستی^۱ وارد ادبیات روابط بین‌الملل شد (Holsti, 1970). در ادامه، افرادی مانند استفن جی. واکر (۱۹۸۷) در کتاب «نظریه نقش و تحلیل سیاست خارجی» با دقت مفهومی بیشتری به این

1. Kalevi J. Holsti

موضوع پرداختند. نظریه نقش‌های سیاست خارجی سرشتی رابطه‌ای دارند. این نقش‌ها جایگاه «خود»^۱ را در برابر «دیگران»^۲ تعیین می‌کنند و به صورت متقابل، رابطه نقش میان خود و دیگران را شکل می‌دهند. هنگامی که «خود» تلاش می‌کند نقش خاصی را برای خود ایفا کند، در واقع نقش دیگر دولت‌ها را نیز در نظام نقش‌ها در تأثیر قرار می‌دهد. دیگر دولت‌ها ممکن است نقش مورد نظر را بپذیرند یا آن را رد کنند. نقش‌های مورد نظر «خود» فقط زمانی قابلیت تحقق دارند که از سوی دیگران تأیید شوند و دیگران نیز نقش‌های متقابل و متناسب با آن را بپذیرند و اجرا کنند (Wehner and Thies, 2014: 419-420).

بنابراین می‌توان گفت نظریه نقش بر چهار مفهوم اصلی استوار است: برداشت ملی از نقش^۳، انتظارات نقش^۴، مکان‌یابی نقش^۵، ایفای نقش^۶. «برداشت ملی از نقش»، بنیادی‌ترین مفهوم نظریه نقش در سیاست خارجی است و نخستین بار کال هولستی آن را مطرح کرد. هولستی برداشت ملی از نقش را «تصویر تصمیم‌گیرندگان از جهت‌گیری‌ها، مسئولیت‌ها و کارکردهای مناسب دولت خود در محیط بین‌المللی» تعریف می‌کند (Holsti, 1970: 246). به بیان دیگر، برداشت ملی از نقش نشان می‌دهد که یک دولت خود را چه نوع بازیگری در نظام بین‌الملل می‌داند و چه وظایف و مسئولیت‌هایی برای خود قائل است. بنابر این نظریه، هر دولت براساس هویت، ارزش‌ها، منافع و انتظارات داخلی و خارجی، نقش یا نقش‌هایی را برای خود تعریف می‌کند و سیاست خارجی خود را در راستای ایفای این نقش‌ها سامان می‌دهد. همچنین در نظریه نقش، «ایفای هر نقش» فقط به برداشت دولت از خود وابسته نیست، بلکه به انتظارات دیگر بازیگران نیز بستگی دارد. «انتظارات» نقش مجموعه‌ای از هنجارها، مطالبات و تصورات دیگر دولت‌ها و بازیگران بین‌المللی در مورد رفتار مناسب یک دولت در جایگاه ویژه آن است (Thies, 2012, 29-30). از دیدگاه کنش متقابل نمادین، نقش‌ها ماهیتی اجتماعی دارند و از تعامل میان «خود» و «دیگری» شکل می‌گیرند؛ بنابراین مشروعیت و پایداری یک نقش زمانی به دست می‌آید که برداشت دولت از نقش خود با انتظارات بازیگران مهم بین‌المللی تاحدی هم‌سو باشد (Wehner and Thies, 2014: 417-418). این موضوع انتظارات نقش نامیده می‌شود.

این نظریه، نظم بین‌المللی را که به‌منزله «نظام نقش‌ها» درک می‌شود، فرایندی پویا و

1. Ego
2. Alters
3. National Role Conception
4. Role Expectations
5. Role Location
6. Role Performance

در حال تحول می‌داند که با تلاش دولت‌ها برای پذیرش، تغییر یا رد نقش‌های خود و دیگران شکل می‌گیرد. یکی از مهم‌ترین جنبه‌های این پویایی‌ها، تلاش دولت‌ها برای تغییر نقش‌های خود و واکنش آن‌ها به تغییر نقش‌های مورد نظر دیگر بازیگران است. «تغییر نقش» به معنای «دگرگونی در برداشت مشترک از شیوه معمول ایفای نقش و حدود و مرزهای آن» است. این تغییر می‌تواند شکل‌های گوناگونی داشته باشد؛ از اصلاحات به نسبت محدود در ابزارها، راهبردها یا هدف‌های سیاست خارجی تا دگرگونی‌های اساسی نقش که با تغییر بنیادین در منافع، هویت و جهت‌گیری سیاست خارجی همراه هستند. تغییر نقش ممکن است به صورت نوآوری در چارچوب نقش‌های موجود یا با پذیرش نقش جدید و کنارگذاشتن نقش پیشین از مجموعه نقش‌های قابل ایفای یک کشور تحقق یابد (Beasley et al, 2026: 4).

در مرحله بعد، مکان‌یابی نقش مطرح می‌شود. مکان‌یابی نقش فرایندی است که طی آن دولت، جایگاه و نقش مناسب خود را در نظام بین‌الملل با تعامل مستمر با دیگر بازیگران تعیین می‌کند. در این فرایند، دولت فقط براساس برداشت ذهنی خود عمل نمی‌کند، بلکه همواره واکنش‌ها، پذیرش یا مخالفت دیگر بازیگران را نیز در نظر می‌گیرد. از دیدگاه هارنیش (۲۰۱۱) و و هنر و تیس (۲۰۱۴)، مکان‌یابی نقش نتیجه کنش متقابل میان «برداشت ملی از نقش» و «انتظارهای نقش» است و با مذاکره، تعامل، پذیرش یا رد نقش از سوی دیگر بازیگران تحقق می‌یابد. به همین دلیل، نقش‌های بین‌المللی در فرآیندی پویا از تعامل‌های اجتماعی بازتولید یا بازتعریف می‌شوند. در مرحله آخر هم اجرای نقش اتفاق می‌افتد و کنشگر آن نقش را در عمل اجرا می‌کند. بر این اساس می‌توان از نظریه نقش برای تحلیل نقش جدید چین در نظام متحول بین‌المللی به عنوان کشوری استفاده کرد که تلاش می‌کند در راستای هدایت و رهبری جنوب جهانی، جایگاه جدیدی برای خود تعریف و آن را اجرایی کند.

در دو دهه گذشته، شمار کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوپدید افزایش یافته و هم‌زمان روندی از تکثر و چندپارگی در حکمرانی اقتصاد جهانی شکل گرفته است. در نتیجه، نظام حکمرانی جهانی به چارچوبی پیچیده‌تر تبدیل شده است که در آن گروه‌های متعددی از همکاری‌های میان‌دولتی پدید آمده‌اند و هریک مجموعه‌ای از رفتارها و رویه‌هایی را در بر می‌گیرند که گاه با یکدیگر در تعارض قرار دارند؛ از جمله همکاری در برابر رقابت و همگرایی در برابر واگرایی. از ابتدای دهه ۲۰۱۰، با پیدایش نسل جدیدی از قدرت‌های نوپدید و گسترش ابتکارهای همکاری فرامنطقه‌ای، پیچیدگی حکمرانی جهانی بیش از پیش افزایش یافته است. از دیدگاه رویکرد «جنوب جهانی»، این تحولات به شکل‌گیری برداشتی کثرت‌گرایانه از نظم جهانی انجامیده

است؛ برداشتی که در سیاست‌ها، سنت‌ها و رویه‌های بسیاری از کشورهای جنوب جهانی انعکاس یافته است. بر این اساس، با پیدایش جنوب جهانی، نوعی نظم نوین جهانی در حال شکل‌گیری است که در چارچوب آن می‌توان از «شرقی‌شدن قدرت» و افزایش نقش آفرینی بازیگران شرقی، مانند دولت‌ها، سازمان‌ها و نهادها سخن گفت. بنابر نظریه نقش، قدرت‌های شرقی مانند چین و دیگر اعضای بریکس، تمایلی به پذیرش کامل همه ابعاد نظم لیبرال جهانی ندارند؛ اما خواستار داشتن نقشی فعال‌تر در ترتیبات قدرت جهانی و نظام بین‌الملل هستند و در برابر پذیرش بی‌قیدوشرط هنجارهای بین‌المللی زیر سلطه غرب مقاومت می‌کنند.

چین به عنوان یکی از قدرت‌های بزرگ اقتصادی، با ابزارهایی مانند کمک‌های توسعه‌ای، دادن وام، سرمایه‌گذاری و تأمین مالی طرح‌های زیربنایی، بر جهت‌گیری‌های سیاست خارجی کشورهای جنوب جهانی تأثیر می‌گذارد. در دوره ریاست‌جمهوری شی جین‌پینگ، همکاری‌های نظامی چین با کشورهای جنوب جهانی نیز گسترش یافته و اقدام‌هایی مانند ایجاد نخستین پایگاه نظامی برون‌مرزی، گسترش تبادلات نظامی و دادن آموزش‌های نظامی به افسران و نیروهای مسلح کشورهای در حال توسعه در دستور کار قرار گرفته است. هرچند این روند تاحدی با اصل سستی سیاست خارجی چین مبنی بر «مداخله نکردن در امور داخلی کشورها» در تعارض قرار می‌گیرد، اما به نظر می‌رسد پکن برای حفاظت از منافع فزاینده برون‌مرزی خود، به سمت نوعی «مداخله سازنده» در حوزه‌های سیاسی و امنیتی حرکت کرده است (Masaaki et al., 2024: 3).

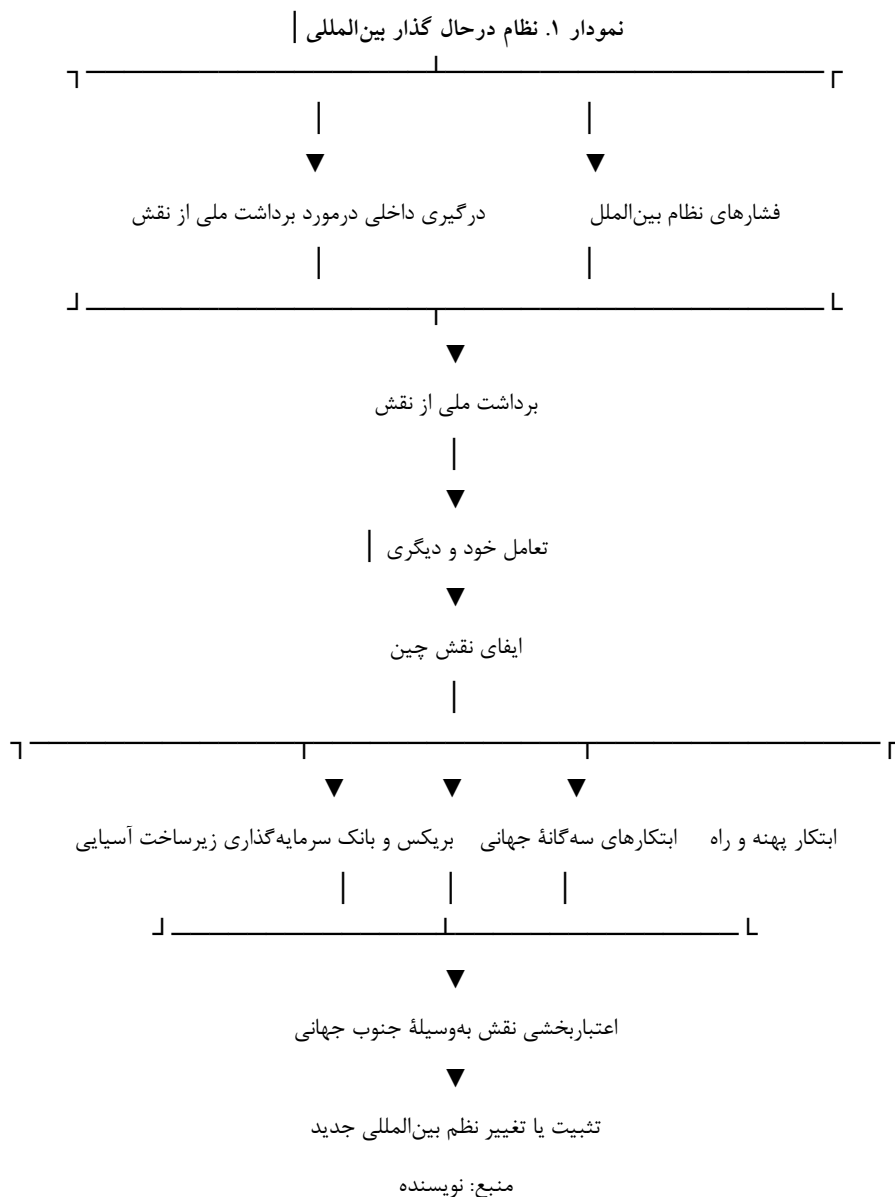
به علاوه چین به عنوان تنها کشور در حال توسعه دارای کرسی دائم در شورای امنیت سازمان ملل متحد، تلاش می‌کند با جلب حمایت کشورهای در حال توسعه، جایگاه خود را به عنوان نماینده منافع آنان تثبیت کند و با بهره‌گیری از ظرفیت نهادهای سازمان ملل و سازوکارهای چندجانبه، قدرت گفتمانی خود را در عرصه بین‌المللی افزایش دهد. پکن بر این باور است که تقویت قدرت گفتمانی، امکان تأثیرگذاری بیشتر بر قواعد و هنجارهای نظام بین‌الملل را فراهم می‌کند و از این راه می‌تواند نظم بین‌المللی به رهبری غرب را به چالش بکشد.

در نوامبر ۲۰۱۲، شی جین‌پینگ مفهوم «رؤیای چینی»^۱ را مطرح کرد؛ مفهومی که بازگرداندن عظمت ملی چین و تبدیل این کشور به قدرت بزرگ جهانی را هدف قرار می‌دهد (Hudda, 2015). این رویکرد، در میان نظریه‌پردازان روابط بین‌الملل بحث‌های گسترده‌ای را برانگیخته و بسیاری از اندیشمندان واقع‌گرا آن را نشانه‌ای از تلاش چین برای تغییر نظم جهانی و دستیابی به برتری منطقه‌ای و بین‌المللی دانسته‌اند. در این چارچوب، جان مرشایمر استدلال می‌کند که اگر

چین همچنان به گسترش توانمندی‌های نظامی خود ادامه دهد، به «دولتی تهاجمی با هدف دستیابی به هژمونی منطقه‌ای» تبدیل می‌شود (Kirshner, 2010: 59). چین در سال‌های اخیر به‌طور فزاینده‌ای از قدرت اقتصادی خود برای ایجاد شبکه‌ای گسترده از مشارکت‌های بین‌المللی استفاده کرده و در بسیاری از مناطق، حجم سرمایه‌گذاری‌های آن از سرمایه‌گذاری‌های کشورهای غربی پیشی گرفته است. این روند موجب افزایش نفوذ و محبوبیت چین، به‌ویژه در آمریکای لاتین و آفریقا شده است (Aisch, Keller and Lai, 2015).

با وجود این، چین همواره تأکید کرده است که مسیر قدرت‌یابی آن «صلح‌آمیز و توسعه‌محور» است (Yang, 2013: 36)، هرچند قدرت‌های غربی، به‌ویژه ایالات متحد، همچنان نسبت به هدف‌های بلندمدت این کشور با دیده تردید می‌نگرند. شی جین‌پینگ در نشست مرتبط با بریکس در اوت ۲۰۲۳، چین را عضوی از جنوب جهانی معرفی کرد و گفت خیزش جمعی کشورهای درحال توسعه و اقتصادهای نوپدید، درحال بازترسیم نقشه قدرت جهانی است. دولت وی در سال‌های اخیر، نظم بین‌المللی شکل گرفته به رهبری غرب را ناعادلانه توصیف کرده و مجموعه‌ای از ابتکارهای مستقل دیپلماتیک را با هدف «دموکراتیک‌سازی روابط بین‌الملل» مطرح کرده است. چین برای به‌چالش کشیدن نظم موجود، تلاش کرده است کشورهای موسوم به «جنوب جهانی» را که حضور و نفوذ آن‌ها در سیاست جهانی رو به افزایش است، پیرامون هدف‌ها و مطالبات مشترک بسیج کند.

البته در جمهوری خلق چین اگرچه نظام سیاسی تک‌حزبی امکان رقابت حزبی آشکار را محدود کرده است، اما این درگیری‌ها در درون حزب کمونیست چین، نهادهای دولتی، ارتش، اندیشکده‌ها و نشست‌های دانشگاهی قابل دیدن است. مهم‌ترین نمودهای این درگیری‌ها این‌ها هستند: اختلاف بر سر تعریف نقش چین به‌عنوان «رهبر جنوب جهانی»، «قدرت مسئول»، «اصلاحگر نظم بین‌المللی» یا «رقیب راهبردی ایالات متحد»، اختلاف در مورد میزان تجدیدنظرطلبی یا حفظ رویکرد محتاطانه مبتنی بر راهبرد دنگ شیائوپینگ، درگیری پیرامون میزان تعهد و هزینه‌های ابتکار پهنه و راه و پیامدهای اقتصادی و ژئوپلیتیکی آن، اختلاف در مورد حدود گسترش حضور نظامی و امنیتی چین در خارج از کشور و نسبت آن با اصل سستی مداخله‌نکردن و بحث در مورد چگونگی تعامل با جنوب جهانی و اینکه آیا چین باید منابع خود را برای رهبری این کشورها بسیج کند یا به توسعه داخلی اولویت بدهد. از دیدگاه نظریه نقش، این اختلاف‌ها بیانگر رقابت بر سر «برداشت ملی از نقش» هستند و بر شیوه داشتن نقش بین‌المللی چین و چگونگی پذیرش یا رد آن از سوی دیگر بازیگران بین‌المللی تأثیر می‌گذارند.

در مورد جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران، شواهد رسمی نشان می‌دهد که در سطح سیاست خارجی دولت چین، برداشت «قدرت مسئول و حامی حل و فصل سیاسی درگیری‌ها» نسبت به دیگر برداشت‌های رقیب، نقش راهبر داشته است. این برداشت در مواضع رسمی چین پیش از جنگ نیز بر اصولی مانند احترام به حاکمیت و یکپارچگی سرزمینی کشورها،

مداخله نکردن، مخالفت با توسل به زور و حل اختلاف‌ها از راه گفت‌وگو استوار بود. ابتکار امنیت جهانی نیز همین اصول را به صورت منسجم در قالب امنیت مشترک، احترام به حاکمیت و یکپارچگی سرزمینی، مداخله نکردن و حل سیاسی درگیری‌ها صورت‌بندی کرده است.

تداوم این الگو در جریان جنگ نیز دیده می‌شود. در نخستین مواضع رسمی چین پس از شروع درگیری در ۳ مارس ۲۰۲۶، پکن بر توقف فوری عملیات نظامی، بازگشت به گفت‌وگو و مخالفت با اقدام‌های یک‌جانبه تأکید کرد (Ning, 2026). در ادامه بحران در ۲۷ مارس نیز همین موضوع در تماس با پاکستان دنبال شد و چین و پاکستان بر توقف فوری دشمنی‌ها، حفظ حاکمیت و یکپارچگی سرزمینی و اولویت دیپلماسی تأکید کردند (Wang Yi Has a Phone Call with..., 2026). این الگو در مه و ژوئن هم ادامه یافت (Cong, 2026). برای نمونه، در نشست مشاوران امنیت ملی و نمایندگان عالی امنیت ملی کشورهای بریکس در دهلی نو در ژوئن ۲۰۲۶، وانگ‌یی بر ضرورت دفاع از چندجانبه‌گرایی و اصول منشور سازمان ملل، احترام به حاکمیت و یکپارچگی سرزمینی کشورها، تقویت رویکرد «امنیت مشترک، جامع، تعاونی و پایدار» و حل سیاسی درگیری از راه گفت‌وگو و مشورت تأکید کرد. وی همچنین بریکس را یکی از نیروهای اصلی جنوب جهانی دانست و بر ضرورت تقویت همبستگی و دفاع از منافع مشترک کشورهای جنوب جهانی تأکید کرد (Wang Yi on Lessons Drawn..., 2026).

بر این اساس، در این نوشتار «قدرت مسئول»، «مدافع چندجانبه‌گرایی» و «حامی ثبات و حل و فصل سیاسی درگیری‌ها» به عنوان مؤلفه‌های اصلی برداشت ملی واحد از نقش چین در نظر گرفته می‌شوند، نه به عنوان نقش‌های به طور کامل مستقل و رقیب. در مقابل، ایده «رهبر جنوب جهانی» را می‌توان به عنوان بخشی تکمیلی از این برداشت در نظر گرفت که به چین امکان می‌دهد همین نقش مسئولانه را در تعامل با کشورهای جنوب جهانی و نهادهایی مانند بریکس دنبال کند. بنابراین شواهد مربوط به جنگ نشان می‌دهد که الگوی رهبر رفتار چین، نه مداخله مستقیم یا ائتلاف نظامی با ایران، بلکه داشتن نقش قدرت بزرگ مسئول به وسیله دیپلماسی فعال، دفاع از حاکمیت و قواعد بین‌المللی، حمایت از حل و فصل سیاسی و جلوگیری از گسترش جنگ بوده است. در ادامه، نشان می‌دهیم که این الگوی نقش، چگونه در فرآیند «مکان‌یابی نقش» به رویکرد «مصون‌سازی راهبردی» منجر شده است که به معنای تلاش دولت برای حفظ هم‌زمان امنیت ملی، منافع اقتصادی، اعتبار دیپلماتیک، هنجارهای مورد حمایت و جایگاه بین‌المللی از راه ایفای هم‌زمان نقش‌های مکمل و پرهیز از ورود به تعهدهای

پرهزینه یا رویارویی مستقیم با قدرت‌های بزرگ است.

در چارچوب نظریه نقش، پیدایش و برجسته‌شدن جنوب جهانی را می‌توان یکی از زمینه‌های بازتعریف و صورت‌بندی دوباره برداشت ملی از نقش چین در نظم بین‌المللی دانست. این برداشت در اسناد و مواضع رسمی دولت چین نیز به‌صورت به‌نسبت منسجم بازتاب یافته است. در «سند اجتماع بشری با سرنوشت مشترک»^۱ که دولت چین منتشر کرده است، ابتکارهایی مانند ساخت «جامعه بشری با سرنوشت مشترک»، ابتکار پهنه و راه، ابتکار توسعه جهانی^۲، ابتکار امنیت جهانی^۳ و ابتکار تمدن جهانی^۴ در چارچوب رویکرد کلی چین به حکمرانی جهانی و دیپلماسی قدرت بزرگ معرفی شده‌اند. این سند تصریح می‌کند که چین در قالب «قدرت بزرگ مسئول» باید مسئولیت بیشتری در برابر صلح و توسعه جهانی بر عهده گیرد و بر همکاری، چندجانبه‌گرایی، برابری کشورها و اصلاح حکمرانی جهانی تأکید می‌کند (A Global Community of Shared Future..., 2023)

این برداشت نقش در ارتباط با جنوب جهانی نیز به‌صورت آشکارتری دیده می‌شود. در مواضع رسمی چین در مورد ابتکار امنیت جهانی، پکن اعلام کرده است با کشورهای جنوب جهانی برای تقویت «قدرت جنوب» در حوزه صلح و امنیت همکاری خواهد کرد، هماهنگی سیاستی خود را با این کشورها افزایش خواهد داد و در مجامع بین‌المللی از نگرانی‌های امنیتی آنان دفاع خواهد کرد. همچنین در سخنان شی جین‌پینگ در گفت‌وگوی «بریکس پلاس» در سال ۲۰۲۴، پیدایش جمعی جنوب جهانی به‌عنوان یکی از ویژگی‌های مهم تحول نظام بین‌المللی توصیف و بر مسئولیت کشورهای جنوب جهانی در ساخت «جامعه بشری با سرنوشت مشترک» تأکید شد.

با بهره‌گرفتن از نظریه نقش، می‌توان استدلال کرد که این گفتمان‌ها فقط ابزارهای منفرد سیاست خارجی نیستند، بلکه اجزای به‌هم‌پیوسته برداشت ملی از نقش چین هستند: چین خود را قدرتی مسئول، حامی چندجانبه‌گرایی، مدافع اصلاح حکمرانی جهانی و شریک کشورهای جنوب جهانی صورت‌بندی می‌کند. این برداشت نقش، در سطح گفتمانی و اسناد رسمی قابل مشاهده است؛ با این حال، اینکه این برداشت تا چه اندازه در «نقش راهبر» سیاست خارجی چین در یک بحران مشخص بوده است، باید با بررسی رفتار و تصمیم‌های واقعی چین در آن بحران آزموده شود. در ادامه این موضوع را می‌آزماییم.

1. A Global Community of Shared Future
2. Global Development Initiative
3. Global Security Initiative
4. Global Civilization Initiative

البته باید در نظر داشت که هم‌زمان، این برداشت ملی از نقش با انتظارات متفاوت و گاه متعارض دیگر بازیگران روبه‌رو است. بسیاری از کشورهای جنوب جهانی از چین انتظار دارند نقش حامی توسعه، تأمین‌کننده کالاهای عمومی و مدافع اصلاح نظم بین‌المللی را ایفا کند، در حالی که ایالات متحد و برخی قدرت‌های غربی، ایفای چنین نقشی را تلاشی برای بازنگری در نظم لیبرال و گسترش نفوذ ژئوپلیتیکی چین می‌دانند. در چارچوب نظریه نقش، این شکاف میان برداشت ملی از نقش و انتظارات دیگر بازیگران، زمینه‌ساز درگیری نقش و مکان‌یابی نقش است؛ فرآیندی که در آن چین می‌کوشد جایگاه جدید خود را با تعامل، چانه‌زنی و به‌دست‌آوردن مشروعیت بین‌المللی تثبیت کند. در نتیجه، گذار از نظم لیبرال غرب‌محور به نظمی چندقطبی یا «پساغربی» فقط به معنای انتقال قدرت از غرب به شرق نیست، بلکه بیانگر بازآرایی نظام نقش‌ها در عرصه بین‌المللی است. در این فرآیند، چین می‌کوشد از جایگاه «قدرت درحال پیدایش» فراتر برود و نقش «رهبر جنوب جهانی» و «معمار مشارکت‌جوی نظم جدید» را برای خود نهاده‌ی کند. موفقیت یا ناکامی این نقش، نه تنها به منابع مادی چین، بلکه به میزان پذیرش این نقش از سوی دیگر بازیگران و توانایی پکن در سازگاری برداشت ملی از نقش، انتظاراتی نقش و ایفای نقش وابسته است.

چین و جنگ آمریکا و اسرائیل با ایران: تغییر نقش از قدرت مسئول تا مصون‌سازی

راهبردی

همان‌طور که گفتیم، کاربرد نظریه نقش در تحلیل سیاست خارجی کشورها اهمیت ویژه‌ای دارد (Holsti, 1970: 245)؛ این موضوع در مورد کشور چین هم درست است، زیرا سیاست خارجی این کشور فقط بر ملاحظه‌های موازنه قدرت استوار نیست، بلکه به‌شدت در تأثیر برداشت رهبران چینی از جایگاه این کشور در نظم بین‌المللی است. از زمان روی کارآمدن شی جین‌پینگ، چین تلاش کرده است خود را «قدرت بزرگ مسئول»، «مدافع چندجانبه‌گرایی»، «رهبر جنوب جهانی» و «اصلاحگر حکمرانی جهانی» معرفی کند. این برداشت‌های نقش در گفتمان و اسناد رسمی سیاست خارجی چین، از جمله ابتکارهای سه‌گانه توسعه جهانی^۱، ابتکار امنیت جهانی^۲ و ابتکار تمدن جهانی^۳ و ابتکار پهنه و راه (Xinhua, 2023) بازتاب یافته است. بر این اساس، تحلیل رفتار چین در جنگ ۴۰ روزه آمریکا و اسرائیل علیه ایران فقط با

1. Global Development Initiative (2021)

2. The Global Security Initiative Concept Paper (2023)

3. Dian and Menegazzi (2025)

ارجاع به منافع مادی یا رقابت قدرت‌های بزرگ کافی نیست، بلکه باید بررسی کرد رهبران چین از نقش کشور خود در این بحران چه برداشتی داشته‌اند و این برداشت چگونه در مواضع رسمی، دیپلماسی و اقدام‌های عملی آن‌ها نمود یافته است. از این دیدگاه، نظریه نقش چارچوبی مناسب برای تبیین رویکرد «مصون‌سازی راهبردی»^۱ چین فراهم می‌کند؛ رویکردی که در آن تلاش برای حفظ منافع راهبردی با ایفای نقش فعال در مدیریت بحران و تقویت جایگاه چین در نظم انتقالی جهانی و میان کشورهای جنوب جهانی یکی شده است. در ادامه به آن می‌پردازیم.

پیش از شروع جنگ

پیش از شروع جنگ ۴۰ روزه آمریکا و اسرائیل علیه ایران، رهبران چین نقش بین‌المللی کشور خود را بیشتر در قالب مشارکت فعال در حکمرانی جهانی و دفاع از چندجانبه‌گرایی تعریف کرده بودند. در گزارش بیستمین کنگره حزب کمونیست چین، بر مشارکت فعال این کشور در اصلاح نظام حکمرانی جهانی، حمایت از چندجانبه‌گرایی واقعی، افزایش نقش کشورهای در حال توسعه در تصمیم‌گیری‌های بین‌المللی و عادلانه‌تر کردن ساختار حکمرانی جهانی تأکید شده است (Xi, 2022). همچنین در «سند مفهومی ابتکار امنیت جهانی»^۲، چین احترام به حاکمیت و یکپارچگی سرزمینی کشورها، توجه به نگرانی‌های امنیتی مشروع همه دولت‌ها و حل اختلاف‌ها با گفت‌وگو را از اصول بنیادین نظم بین‌المللی مطلوب خود معرفی می‌کند. بر اساس این سند، امنیت هیچ کشوری نباید به بهای ناامنی دیگران تأمین شود و حل بحران‌های بین‌المللی باید از مسیر دیپلماسی و سازوکارهای چندجانبه دنبال شود (The Global Security Initiative Concept Paper, 2023).

همچنین شی جین‌پینگ در سخنرانی مجازی خود در نشست سران بریکس در ۸ سپتامبر ۲۰۲۵ تأکید کرد کشورهای حوزه بریکس، به‌عنوان گروه پیشروی جنوب جهانی، باید با پافشاری بر «روح بریکس» مبنی بر گشایش و فراگیری و همکاری بردبرد، به‌طور مشترک از چندجانبه‌گرایی و سیستم تجارت چندجانبه دفاع و «همکاری بریکس بزرگ» را ترویج و برای ایجاد جامعه بشری با سرنوشت مشترک، با یکدیگر همکاری کنند. وی بر ضرورت تقویت همبستگی و همکاری میان کشورهای جنوب جهانی تأکید کرد (Xi, 2025). این رویکرد در

1. Strategic Hedging

2. Global Security Initiative Concept Paper

«اعلامیه پکن در مورد بزرگداشت هفتادمین سالگرد پنج اصل هم‌زیستی مسالمت‌آمیز» نیز تکرار شد؛ جایی که چین خود را حامی چندجانبه‌گرایی، برابری حاکمیتی دولت‌ها، مخالفت با یک‌جانبه‌گرایی و مدافع منافع کشورهای در حال توسعه معرفی کرد (Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China, 2024).

از دیدگاه نظریه نقش، این مواضع نشان می‌دهد که رهبران چین پیش از شروع جنگ، برای کشور خود فقط نقش یک قدرت اقتصادی را قائل نبودند، بلکه تلاش می‌کردند نقش «رهبر جنوب جهانی» و «اصلاح‌گر نظم بین‌المللی» را نیز به‌عنوان بخشی از برداشت ملی از نقش تثبیت کنند. این اسناد نشان می‌دهد که پیش از شروع جنگ، برداشت ملی چین از نقش خود بر داشتن نقش «قدرت مسئول»، «حامی چندجانبه‌گرایی» و «مدافع مشارکت بیشتر کشورهای در حال توسعه در حکمرانی جهانی» استوار بوده است. از دیدگاه نظریه نقش، این مؤلفه‌ها بخشی از برداشت ملی از نقش چین را تشکیل می‌دهند و مبنای رفتار این کشور در رویارویی با بحران‌های بین‌المللی، از جمله جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران، محسوب می‌شوند.

در همین زمینه یکی از مؤلفه‌های اصلی تصور نقش چین پیش از شروع جنگ، تأکید این کشور بر داشتن نقشی سازنده در حفظ صلح و ثبات منطقه‌ای و ترجیح گفت‌وگو و راه‌حل‌های سیاسی برای حل درگیری‌ها و میانجیگری بود. این جهت‌گیری در «سند سیاست چین در مورد کشورهای عربی»^۱ که در ژانویه ۲۰۱۶ منتشر شد، آشکارا بازتاب یافته است. در این سند، چین بر احترام متقابل به حاکمیت و یکپارچگی سرزمینی کشورها، مداخله نکردن در امور داخلی، حل سیاسی مسائل منطقه‌ای و حمایت از صلح، ثبات و توسعه کشورهای عربی تأکید می‌کند (Ministry of Foreign Affairs of the PRC, 2016). این برداشت نقش در عمل نیز با تلاش چین برای حفظ روابط هم‌زمان با بازیگران رقیب منطقه‌ای همراه شده است. مهم‌ترین نمونه، میانجیگری چین میان ایران و عربستان سعودی در مارس ۲۰۲۳ است که به توافق دو کشور برای از سرگیری روابط دیپلماتیک انجامید. در بیانیه سه‌جانبه این توافق، چین به‌عنوان میزبان و حامی گفت‌وگوها معرفی شد و دوطرف بر احترام به حاکمیت دولت‌ها، مداخله نکردن در امور داخلی یکدیگر و تلاش برای تقویت صلح و امنیت منطقه‌ای تأکید کردند (Joint Trilateral Statement, 2023).

بنابر نظریه نقش، مجموعه این مواضع و اقدام‌ها را می‌توان نشانه‌ای از شکل گرفتن تصور

نقش از چین به عنوان کنشگری مسئول، تسهیل کننده گفت و گو و حامی ثبات منطقه ای دانست. بنابراین پیش از آغاز جنگ، این تصور نقش زمینه ای هنجاری برای مواضع بعدی پکن فراهم می کرد؛ به گونه ای که انتظار می رفت چین در رویارویی با یک بحران منطقه ای، ضمن دفاع از اصول حاکمیت و مداخله نکردن، از راه حل سیاسی و کاهش تنش حمایت کند، بدون اینکه به ضرورت به مداخله مستقیم در درگیری روی آورد.

در زمان جنگ

با شروع درگیری نظامی، نخستین مواضع رسمی چین نشان داد که عملکرد این کشور با برداشت پیشین آن از نقش، یعنی «قدرت مسئول» و «حامی حل و فصل سیاسی درگیری»، همخوانی دارد. در نشست خبری سوم مارس ۲۰۲۶، «مائو نینگ» سخنگوی وزارت امور خارجه چین اعلام کرد که وانگ یی در گفت و گو با وزیران امور خارجه ایران، روسیه، فرانسه و عمان، سه اصل اساسی سیاست چین را تشریح کرده است: توقف فوری عملیات نظامی، بازگشت هرچه سریع تر به گفت و گو و مخالفت با اقدام های یک جانبه. وی همچنین تصریح کرد که حمله های ایالات متحد و اسرائیل علیه ایران در جریان مذاکرات جاری، نقض حقوق بین الملل و هنجارهای بنیادین روابط بین الملل محسوب می شود و تغییر حکومت با زور پذیرفتنی نیست (Ning, 2026). پنج روز بعد، وانگ یی در نشست خبری خود نیز تأکید کرد که «برقراری آتش بس و پایان دادن به دشمنی ها» مهم ترین اولویت چین است و هشدار داد که استفاده از زور راه حل بحران های خاورمیانه نیست و فقط به گسترش بی ثباتی منجر می شود. وانگ یی تأکید کرد که چین بر این باور است برای یافتن راه حل درست و مناسب برای مسائل مربوط به ایران و خاورمیانه، باید این اصول اساسی رعایت شود:

نخست، احترام به حاکمیت ملی. حاکمیت، سنگ بنای نظم کنونی بین المللی است. ما معتقدیم که حاکمیت، امنیت و یکپارچگی سرزمینی ایران و همه کشورهای منطقه خلیج فارس باید محترم شمرده شود و نباید نقض شود. دوم، رد سوءاستفاده از زور. زورگویی به معنای حقانیت نیست. قانون جنگل نباید بازگردد و بر جهان حاکم شود. استفاده خودسرانه از زور، قدرت واقعی کسی را ثابت نمی کند. سوم، مداخله نکردن در امور داخلی. مردم خاورمیانه صاحبان واقعی این منطقه اند. امور خاورمیانه را باید کشورهای منطقه به طور مستقل تعیین کنند. چهارم، ترویج حل و فصل سیاسی مسائل حساس. چین همواره بر این باور است که صلح با ارزش ترین چیز است. همه طرف ها باید هرچه سریع تر به میز مذاکره بازگردند، اختلاف ها را با گفت و گوی برابر حل کنند و برای تحقق

امنیت مشترک تلاش کنند. پنجم، کشورهای بزرگ باید نقشی سازنده ایفا کنند. کشورهای بزرگ باید با روح عدالت و انصاف عمل کنند و انرژی مثبت بیشتری برای صلح و توسعه خاورمیانه فراهم آورند. وانگ یی تأکید کرد که چین، به عنوان دوستی صمیمی و شریکی راهبردی، آماده است با کشورهای خاورمیانه همکاری کند تا ابتکار امنیت جهانی را اجرا کند و نظم، آرامش و صلح را به خاورمیانه و جهان بازگرداند (Yi, 2026a).

از دیدگاه نظریه نقش، این مواضع نشان می‌دهد که چین از نخستین روزهای بحران، نقش مورد تصور خود را نه در قالب مداخله نظامی یا جانب‌داری از یک طرف درگیری، بلکه در قالب بازیگری مسئول، مدافع حقوق بین‌الملل و حامی راه‌حل‌های دیپلماتیک اجرا کرد؛ موضوعی که با برداشت ملی این کشور از نقش در نظم بین‌المللی نیز سازگار بود. در مه ۲۰۲۶ چین از رویکردی بیشتر دیپلماتیک و متوازن به داشتن نقشی فعال‌تر در مدیریت بحران حرکت کرد. البته این تحول را نباید به معنای تبدیل چین به «میانجی» به معنای متعارف آن، مشابه نقش پاکستان، عمان یا قطر دانست، زیرا چین در این بحران مسئولیت رسمی میانجیگری یا میزبانی مذاکرات مستقیم میان طرف‌های درگیر را بر عهده نداشت. آنچه تغییر کرد، میزان و دامنه فعال بودن چین در نقش داشتن به عنوان قدرت بزرگ مسئول و حامی ثبات منطقه‌ای بود. در جریان بحران، وانگ یی ضمن برقراری تماس‌های مستمر با وزیران امور خارجه ایران، ایالات متحد، روسیه، عمان و دیگر بازیگران، بر ضرورت توقف فوری درگیری‌ها، از سرگیری مذاکرات و جلوگیری از گسترش جنگ تأکید کرد. هم‌زمان، نماینده دائم چین در شورای امنیت سازمان ملل اعلام کرد که حمله‌های نظامی علیه ایران بدون مجوز شورای امنیت و در میانه مذاکرات، با هدف‌ها و اصول منشور ملل متحد و قواعد بنیادین حقوق بین‌الملل هم‌خوانی ندارد و از ایالات متحد و اسرائیل خواست فوری عملیات نظامی خود را متوقف کنند، به حاکمیت، امنیت و یکپارچگی سرزمینی ایران احترام بگذارند و از گسترش دامنه جنگ در خاورمیانه جلوگیری کنند (Cong, 2026).

همچنین در ۲۶ مه ۲۰۲۶ وانگ یی، پس از ریاست نشست بلندمرتبه شورای امنیت سازمان ملل با عنوان «حفاظت از هدف‌ها و اصول منشور سازمان ملل و تقویت نظام بین‌المللی مبتنی بر محوریت سازمان ملل» گفت که چین برای حل و فصل درگیری جاری تلاش کرده است. شی جین‌پینگ، رئیس‌جمهور چین، پیشنهاد چهار ماده‌ای ارائه کرده است که مسیر حفظ و تقویت صلح در خاورمیانه را نشان می‌دهد. چین ارتباط و هماهنگی خود را با طرف‌های اصلی درگیر و نیز با شریک‌های مهم منطقه‌ای و بین‌المللی حفظ کرده است. چین بر این باور است که باید به حاکمیت،

امنیت و یکپارچگی سرزمینی کشورهای منطقه احترام گذاشته شود، از غیرنظامیان و هدف‌های غیرنظامی حفاظت شود، امنیت مسیرهای کشتیرانی و زیرساخت‌های انرژی تضمین و قواعد رژیم منع گسترش هسته‌ای رعایت شود. وی گفت کلید حل وضعیت کنونی، مذاکرات آمریکا و ایران است. چین از تلاش‌های فعال میانجیگرانه پاکستان و دیگر کشورها و نیز از تلاش‌هایی که هم ایالات متحد و هم ایران انجام داده‌اند، حمایت می‌کند (Yi, 2026b).

وانگ یی در ۲۳ ژوئن ۲۰۲۶، در نشست مشاوران امنیت ملی و نمایندگان عالی امنیت ملی بریکس در دهلی نو نیز اعلام کرد که ایالات متحد و ایران به‌تازگی به تفاهم‌نامه اولیه دست یافته‌اند. این درگیری که بیش از صد روز به طول انجامید بر اوضاع منطقه‌ای و بین‌المللی تأثیر شدیدی گذاشت و درس‌های عمیقی برای ما به همراه دارد: نخست، اهمیت پایبندی به قواعد بین‌المللی؛ دوم، اهمیت احترام به حاکمیت ملی؛ سوم، اهمیت ایجاد نگرش جدید به امنیت؛ چهارم، اهمیت درک شکل‌های جدید جنگ. در رویارویی با تهدیدهای امنیتی سستی و غیرسستی درهم تنیده، اکنون زمان مناسبی است که کشورهای بریکس گفت‌وگو و همکاری خود را در امور امنیتی تقویت کنند (Yi, 2026c). چین در نشست بریکس، بر ضرورت حفظ نظام بین‌المللی مبتنی بر منشور سازمان ملل، حمایت از راه‌حل‌های سیاسی و مخالفت با توسل یک‌جانبه به زور تأکید کرد.

از دیدگاه نظریه نقش، رفتار چین در جریان جنگ نشان‌دهنده تلاش این کشور برای ایجاد توازن میان برداشت ملی از نقش و انتظارات متعارض بازیگران بین‌المللی بود (Holsti, 1970). در این چارچوب، چین با مجموعه‌ای از انتظارات نقش روبه‌رو بود: ایران از چین انتظار حمایت سیاسی و دیپلماتیک در برابر حمله‌های نظامی داشت، درحالی‌که ایالات متحد و برخی دیگر از بازیگران انتظار داشتند پکن از حمایت نظامی مستقیم به ایران و تشدید رویارویی اجتناب کند. هم‌زمان، کشورهای عربی منطقه نیز منافع خود را در جلوگیری از گسترش جنگ و حفظ ثبات منطقه‌ای می‌دیدند. چین در واکنش به این انتظارات متعارض از یک‌سو در تماس‌های رسمی و بیانه‌های دیپلماتیک، حمایت خود را از حاکمیت، یکپارچگی سرزمینی و حقوق مشروع ایران اعلام کرد و حمله‌های نظامی را خلاف منشور ملل متحد و حقوق بین‌الملل دانست؛ از سوی دیگر، از هرگونه مداخله مستقیم نظامی یا ورود به تقابل با ایالات متحد اجتناب و به‌جای آن، بر آتش‌بس، گفت‌وگو و راه‌حل سیاسی تأکید کرد.

این رفتار نشان می‌دهد که پکن در فرآیند «مکان‌یابی نقش» کوشید میان برداشت خود از نقش به‌عنوان «قدرت مسئول» و «رهبر جنوب جهانی» و انتظارات متفاوت بازیگرانی مانند ایران، ایالات متحد، کشورهای عربی و اعضای بریکس تعادل برقرار کند. در واقع، چین بدون

اینکه وارد ائتلاف نظامی با ایران شود، به وسیله دیپلماسی فعال، دفاع از چندجانبه گرایی و تأکید بر رعایت حقوق بین الملل، تلاش کرد اعتبار نقش بین المللی خود را حفظ کند و از تبدیل شدن بحران به رویارویی مستقیم میان قدرت های بزرگ جلوگیری کند. بنابراین، رفتار چین را می توان مصداق «مصون سازی راهبردی» دانست؛ الگویی که در آن، حفظ منافع راهبردی، امنیت انرژی، ثبات منطقه ای و جایگاه چین در میان کشورهای جنوب جهانی، هم زمان در قالب نقش منسجم در سیاست خارجی دنبال شد.

جدول ۱. تبیین رفتار چین در جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران براساس نظریه نقش و الگوی «مصون سازی راهبردی»

مؤلفه تجربی	شواهد تجربی	تبیین در چارچوب نظریه نقش	نتیجه
برداشت ملی از نقش (National Role Conception)	تأکید مقام های چین بر نقش «قدرت مسئول»، «حامی جنوب جهانی»، «مدافع چندجانبه گرایی» و «میانجی صلح»	برداشت ملی از نقش، جهت گیری سیاست خارجی و حدود رفتار دولت را تعیین می کند.	چین رفتار خود را بر پایه نقش های هنجاری و مسئولانه تعریف کرد، نه فقط ملاحظه های موازنه قدرت
انتظارهای نقش (Role) (Expectations)	انتظار ایران برای حمایت سیاسی، انتظار کشورهای عربی برای مهار بحران، انتظار جامعه بین المللی برای ایفای نقش مسئولانه و فشار آمریکا برای محدود شدن حمایت از ایران	نقش ها در تعامل میان برداشت ملی از نقش و انتظارهای دیگر بازیگران شکل می گیرند.	چین کوشید انتظارات مختلف متعارض بازیگران مختلف را بدون ازدست دادن اعتبار بین المللی مدیریت کند.
مکان یابی نقش Role Location	چین ابتدا تصمیم گرفت که در این بحران خود را به عنوان «قدرت مسئول» و «مدافع حاکمیت ملی» تعریف کند.	کنشگر تشخیص می دهد که چه نقشی باید داشته باشد.	چین برای خود چند نقش قدرت مسئول، میانجی صلح، مدافع چندجانبه گرایی و رهبر جنوب جهانی را انتخاب می کند.
نقش داشتن (Role) (Performance)	محکومیت حمله ها، حمایت از آتش بس، تماس های دیپلماتیک گسترده، حمایت سیاسی از ایران و خودداری از مداخله نظامی مستقیم	نقش داشتن، تجلی عملی برداشت ملی از نقش در سیاست خارجی است.	رفتار چین نشان دهنده اجرای هم زمان چند نقش مکمل بود.

منبع: نویسنده

نتیجه

در این نوشتار با هدف تحلیل رفتار چین در جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران در چارچوب نظریه نقش تلاش کردیم به این پرسش پاسخ دهیم که چین چگونه در یکی از مهم‌ترین بحران‌های ژئوپلیتیکی سال ۲۰۲۶ میان حمایت از ایران، حفظ روابط با ایالات متحد و جلوگیری از بی‌ثباتی منطقه‌ای توانست تعادل برقرار کند. یافته‌ها نشان داد که رفتار چین را نمی‌توان فقط با رویکردهای واقع‌گرایانه، موازنه قدرت یا عمل‌گرایی اقتصادی توضیح داد، زیرا هیچ‌یک از این رویکردها به تنهایی نمی‌توانند هم‌زمان حمایت سیاسی از ایران، مخالفت با گسترش جنگ، پرهیز از مداخله نظامی مستقیم، تأکید بر چندجانبه‌گرایی، حفاظت از امنیت انرژی و حفظ روابط با دیگر بازیگران منطقه‌ای را تبیین کنند. در برابر، نظریه نقش نشان می‌دهد که این رفتارها در قالب تعامل میان برداشت ملی از نقش، انتظارات دیگر بازیگران و شیوه نقش‌داشتن چین در نظام بین‌الملل قابل فهم و تحلیل است.

بررسی منابع نشان داد که رهبران چین در طول بحران، برداشت ملی خود را بر پایه نقش‌هایی مانند «قدرت مسئول»، «مدافع چندجانبه‌گرایی»، «حامی جنوب جهانی» و «کنشگر ثبات‌ساز» تعریف کرده و تلاش کردند این نقش‌ها را با دیپلماسی فعال، مخالفت با تشدید جنگ، دفاع از اصول منشور ملل متحد و حمایت سیاسی از ایران اجرا کنند. در همان حال، پکن از ورود مستقیم به درگیری نظامی یا تقابل با ایالات متحد اجتناب کرد و هم‌زمان کوشید امنیت انرژی، ثبات بازارهای جهانی و روابط خود با دیگر شریک‌های منطقه‌ای را حفظ کند. این مجموعه رفتارها نشان می‌دهد که سیاست چین نه بر مبنای انفعال یا بی‌طرفی، بلکه بر پایه مدیریت هم‌زمان تعهدها، منافع و نقش‌های بین‌المللی این کشور شکل گرفته است. بر همین اساس مفهوم «مصون‌سازی راهبردی» به عنوان مفهومی تحلیلی برای تبیین رفتار چین ارائه شد. از دیدگاه نظری، مهم‌ترین دستاورد این نوشتار این است که نشان می‌دهد نظریه نقش می‌تواند فراتر از تبیین هویت و رفتار دولت‌ها، ابزار مناسبی برای تحلیل رفتار قدرت‌های نوپدید در شرایط گذار نظم بین‌المللی نیز باشد. همچنین نوشتار حاضر نشان می‌دهد که مفهوم مصون‌سازی راهبردی را می‌توان با اتکا به مفاهیم برداشت ملی از نقش، انتظارات نقش و نقش‌داشتن گسترش داد و برای تحلیل رفتار چندبعدی چین به کار گرفت. این موضوع ضمن گسترش ظرفیت تبیینی نظریه نقش، امکان فهم دقیق‌تر رفتار سیاست خارجی چین در شرایط پیچیده ژئوپلیتیکی را فراهم می‌کند.

سرانجام، می‌توان نتیجه گرفت که جنگ آمریکا و اسرائیل علیه ایران فقط بحرانی منطقه‌ای

نمود، بلکه آزمونی مهم برای شیوه نقش‌داشتن چین در نظم درحال گذار جهانی به شمار می‌رفت. پکن در این بحران کوشید بدون کنار گذاشتن نقش‌های هویتی و هنجاری خود، از گرفتارشدن در رویارویی مستقیم میان قدرت‌های بزرگ اجتناب کند و هم‌زمان جایگاه خود را به‌عنوان یکی از بازیگران اصلی جنوب جهانی و مدافع چندجانبه‌گرایی تثبیت کند.

منابع

- A Global Community of Shared Future: China's Proposals and Actions (2023), The State Council Information Office of the People's Republic of China, Available at: https://www.fmprc.gov.cn/eng/xw/zyxw/202405/t20240530_11332291.htm?utm_source (Accessed on: 26 September 2023).
- Beasley, Ryan Keith and Others (2026), (Re-) "Setting the World Stage: Role Theory and Transitional Orders", **Global Studies Quarterly**, Vol. 6, No. 1, pp. 1-13. (doi: 10.1093/isagsq/ksaf115).
- Chih-yu, Shih and Yin Jiwuy (2013), "Between Core National Interest and a Harmonious World: Reconciling Self-role Conceptions in Chinese Foreign Policy", **The Chinese Journal of International Politics**, Vol. 6, No.1, pp. 59–84, (doi:10.1093/cjip/pos023).
- Cong, Fu (2026), **Remarks by China's Permanent Representative to the UN, Ambassador Fu Cong, at the UN Security Council Opening Briefing on the Iranian Nuclear Issue**, Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China, Available at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xw/zwbd/202603/t20260324_11879853.html?utm_source. (Accessed on: 16 July 2026).
- De Freitas, Marcus Vinicius (2026), "The US-Israel War against Iran: China's Strategic Calculus and Diplomatic Imperatives", In: **Hormuz and the Invisible Fractures: The Price of a Distant War - Views from the New South**, Eds by: Bassou, A. et al, Policy Center for the New South, 45. Available at: <https://www.policycenter.ma/publications/hormuz-and-invisible-fractures-price-distant-war-views-new-south>. (Accessed on: 5 June 2026).
- Dian, Matteo and Silvia Menegazzi (2025), "The Global Civilization Initiative (GCI)", In: **China's Blueprint for Global Leadership: GSI, GDI, GCI and Xi Jinping's Vision for the International Order**. Palgrave Studies in International Relations, Palgrave Macmillan, Cham. (doi:10.1007/978-3-031-99913-0_5)
- Global Development Initiative –Building on 2030 SDGs for Stronger, Greener and

- Healthier Global Development (Concept Paper) (2021), Available at: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/jj/GDI_140002/wj/202406/P020240606606193448267.pdf. (Accessed on: 1 August 2026).
- Harnisch, Sebastian (2011), **Role Theory: Operationalization of Key Concepts. In Role Theory in International Relations**. Edited by Harnisch, S., Frank, C. and H. W. Maull. Routledge.
- Harnisch, Sebastian (2015), "Role Theory and the Study of Chinese Foreign Policy: Background and Rationale of the Political Economy of Business Journalism", In: **China's International Roles**, Ed by Harnisch, S. (pp. 3-21), Routledge.
- Holsti, Kalevi Jaakko (1970), "National Role Conceptions in the Study of Foreign Policy", **International Studies Quarterly**, Vol. 14, No. 3, pp. 233–309, (doi:10.2307/3013584).
- Huck, Lena (2019), **Neoclassical Realism and Role Theory Revisited: The Comparative Case of US and Chinese Foreign Policies**, Master of Science in Global Studies, Lund University.
- Hudda, Nabil (2015), "Interpreting the Rise of China: Realist and Liberalist Perspectives", Available at: <https://www.e-ir.info/2015/04/03/interpreting-the-rise-of-china-realist-and-liberalist-perspectives>, (Accessed on: 1 January 2025).
- Jinping, Xi (2023), **Full text of the Report to the 20th National Congress of the Communist Party of China**, Available at: <https://www.idcpc.org.cn/english2023/tjzl/cpcjj/20thPartyCongrssReport/>. (Accessed on: 13 July 2026).
- Joint Trilateral Statement by the People's Republic of China, the Kingdom of Saudi Arabia, and the Islamic Republic of Iran (2023), The Website of the Permanent Mission of the People's Republic of China to the United Nations Office at Geneva and Other International Organizations in Switzerland, Available at: https://geneva.china-mission.gov.cn/eng/zgyw/202303/t20230311_11039241.htm?utm_source, (Accessed on: 10 March 2023).
- Kirshner, Jonathan (2010), "The Tragedy of Offensive Realism: Classical Realism and The Rise of China", **European Journal of International Relations**. Vol.18, No.1, pp. 53-75.
- Li, Fuquan (2026), "The US–Israel–Iran War and the Twilight of Hegemony", **Middle East Critique**, Vol. 35, No.2, pp. 547–554, (doi:10.1080/19436149.2026.2683720).
- Liu, Hong (2022), "China Engages the Global South: From Bandung to the Belt and Road Initiative", **Global Policy**, Vol.13, No. 1, pp. 11–22, Available at: (doi:10.1111/1758-5899.13034).

- Makengo, Benjamin Mwadi and Others (2026), "Impacts of the United States and Israel's Attack Against Iran on Global Security", **Asian Social Science**, Vol. 22, No. 3, pp. 51-63, (doi:10.5539/ass.v22n3p51).
- Masaaki, Yatsuzuka and Others (2024), **The Rising Global South and China. NIDS China Security Report 2025**, The National Institute for Defense Studies, Available at: <https://www.nids.mod.go.jp/english/>, (Accessed on: 15 March 2025).
- Murphy, Dawn C (2022), **China's Rise in the Global South: The Middle East, Africa, and Beijing's Alternative World Order** (Redwood City, CA, 2022; online edn, Stanford Scholarship Online, 19 May 2022), (doi:10.11126/stanford/9781503630093.001.0001)
- Ning, Mao (2026), **Foreign Ministry Spokesperson Mao Ning's Regular Press Conference on March 3**, Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China, Available at: https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/xw/fyrbt/202603/t20260303_11867987.html?utm_source. (Accessed on: 16 July 2026).
- The Global Security Initiative Concept Paper (2023), **Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China**, Available at: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/gb/202405/t20240531_11367484.html?utm_source (Accessed on: 21 February 2023).
- Thies, Cameron G. (2010), **Role Theory and Foreign Policy**, Oxford (doi:10.1093/ACREFORE/9780190846626.013.291).
- Wang Yi Has a Phone Call with Pakistani Deputy Prime Minister and Foreign Minister Mohammad Ishaq Dar (2026a), **Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China**, Available at: https://www.mfa.gov.cn/eng/wjzbzd/202603/t20260329_11883063.html?utm_source (Accessed on: 27 March 2025).
- Wang Yi on Lessons Drawn from the US-Iran Conflict (2026), **Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China**, Available at: https://www.mfa.gov.cn/eng/wjzbzd/202606/t20260624_11951555.html?utm_source (Accessed on: 23 June 2026)
- Wehner, Leslie and Cameron G. Thies (2014), "Role Theory, Narratives, and Interpretation: The Domestic Contestation of Roles", **International Studies Review**, Vol.16, No.3, 4, pp 411-436, (<https://doi.org/10.1111/misr.12149>).
- Xinhua (2016), **China's Arab Policy Paper**, Available at: https://english.www.gov.cn/archive/publications/2016/01/13/content_281475271412746.htm, (Accessed on: 13 July 2026).
- Xinhua (2023a), **The Global Security Initiative Concept Paper**, Available at:

<https://english.news.cn/20230221/75375646823e4060832c760e00a1ec19/c.html>
l. (Accessed on: 13 July 2026).

Xinhua (2023b), **The Belt and Road Initiative: A Key Pillar of the Global Community of Shared Future**, Available at:

https://english.www.gov.cn/archive/whitepaper/202310/10/content_WS6524b55fc6d0868f4e8e014c.html (Accessed on: 10 October 2023).

Yang, Shih-yueh (2013), "Power Transition, Balance of Power, and the Rise of China: A Theoretical Reflection About Rising Great Powers", **China Review**, Vol. 13, No. 2, pp. 35- 66, Available at:

https://www.researchgate.net/publication/265892463_Power_Transition_Balance_of_Power_and_the_Rise_of_China_A_Theoretical_Reflection_about_Rising_Great_Powers, (Accessed on: 15 July 2026).

Yi, Wang (2026a), Wang Yi on the Iran Situation: Stop Fighting, End the War, and Restore Peace to the Middle East and the rest of the world, **Ministry of Foreign Affairs, People's Republic of China**, Available at:

https://www.mfa.gov.cn/eng/wjb/wjbz/hd/202603/t20260308_11870452.html?utm_source. (Accessed on: 16 July 2026).

Yi, Wang (2026b), **Wang Yi Talks about the Current Deadlock over the Iran Situation**, Mission of the People's Republic of China to ASEAN, Available at:

https://asean.china-mission.gov.cn/eng/zgwj/202605/t20260528_11919605.htm?utm_source. (Accessed on: 16 July 2026).

Yi, Wang (2026c), **Wang Yi on Lessons Drawn from the US-Iran Conflict**, Permanent Mission of the People's Republic of China to the UN, Available at:

https://un.china-mission.gov.cn/eng/zgyw/202606/t20260624_11951555.htm?utm_source. (Accessed on: 16 July 2026).

Zhu, Annah Lake and Others (2024), "China's Nature-based Solutions in the Global South: Evidence from Asia, Africa, and Latin America", **Global Environmental Change**, Vol. 86, Article 102842, (doi: 10.1016/j.gloenvcha.2024.102842).